

Magdalena PERKOWSKA

Uniwersytet w Białymstoku

magdalena.perkowska@gmail.com

ZAGROŻENIE PRZESTĘPCZOŚCIĄ NA WSCHODNIEJ GRANICY POLSKI – STRUKTURA I DYNAMIKA ZJAWISKA¹

ABSTRACT **Criminality on Polish eastern border – dynamics and structure**

Polish eastern border is both the internal and external EU and Schengen border. Polish eastern border is so called border between East and West of Europe. It has a significant role in Europe security. Therefore the aim of article is to show the threats to border's security and also state security. Author will present the structure and dynamics of border criminality on Polish eastern border in 2004-2013. The hypothesis is that the border criminality is strongly influenced by migration, and in case of Poland it is high on the eastern section of the state border (external EU border). The analysis of structure and dynamics of border criminality on Polish eastern border in 2004-2013 will be conducted mostly in reference to the political factors that influenced the border status. There were EU enlargement (in 2004), Schengen enlargement (in 2007) and introduction of Local Border Traffic with Ukraine (in 2009) and with Russian Federation (in 2012). Those factors include some elements of EU policy towards ex USSR countries and influenced the scale of border criminality and other threats to border security on the East of Europe. The data presented will show the scale and specific of criminality on different border sections (with Russia, Lithuania, Belarus and Ukraine).

¹ Opracowanie powstało w wyniku badań prowadzonych w ramach projektu „SIC – Modułowy wielozadaniowy System Identyfikacji Cudzoziemców wraz z modulem analizy ryzyka ofiar przestępstwa handlu ludźmi” (DOBR-BIO4/055/13127/2013) finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

Słowa kluczowe: przestępczość transgraniczna, nielegalna migracja, cudzoziemcy

Keywords: cross-border criminality, illegal migration, foreigners

I. WPROWADZENIE

Wschodni odcinek granicy Polski od 2004 r. pełni funkcję zarówno zewnętrznej, jak i wewnętrznej granicy Unii Europejskiej oraz strefy Schengen. Wschodnia granica Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zatem swoistą granicę między wschodem a zachodem Europy. W związku z tym odgrywa ona istotną rolę w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w regionie.

Przedmiotem podjętych badań jest bezpieczeństwo tej granicy w kontekście zagrożenia przestępczością graniczną². Przedmiot artykułu stanowi zatem analiza struktury i dynamiki przestępczości na wschodniej granicy Polski w latach 2004-2013³. Celem podjętych badań jest weryfikacja postawionej hipotezy, zakładającej, że przestępczość transgraniczna w Polsce, nierozzerwalnie związana z ruchami migracyjnymi, rozwija się szczególnie intensywnie na polskim odcinku zewnętrznej granicy UE (wschodniej granicy Polski).

Zgodnie z przyjętym na potrzeby tomu założeniem, iż tematem są problemy związane z funkcjonowaniem wschodniej granicy Unii Europejskiej, tj. także wynikające z sąsiedztwa z państwami byłego ZSRR, przyjęto, iż przez pojęcie wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej będą rozumiane odcinki granicy z Federacją Rosyjską (obwód kaliningradzki), Republiką Litewską, Republiką Białorusi oraz Ukrainą. Jest to podejście odpowiadające ujęciu politologicznemu państw sąsiadujących z Polską, chociaż nie pokrywa się z określeniem geograficznym. Również z punktu widzenia zagrożenia dla bezpieczeństwa granic Unii Europejskiej odcinek granicy Polski z Rosją stanowi odcinek zewnętrznej granicy UE, więc pominięcie go przy analizie byłoby błędem.

Podjęta analiza struktury i dynamiki przestępczości została przeprowadzona głównie w odniesieniu do czynników politycznych wpływających na status granic Polski, które mogą mieć wpływ na skalę zjawiska. Pierwszym poddanym analizie przełomowym wydarzeniem, od którego rozpoczęto badania, było przystąpienie przez Polskę do UE, co spowodowało przesunięcie granicy zewnętrznej UE na polską granicę wschodnią. Kolejnym istotnym wydarzeniem była pełna implementacja przez Polskę Układu

² Przez przestępczość transgraniczną autorka rozumie czyny zabronione, które są związane z przemieszczaniem się podmiotów i przedmiotów przez granicę państwową, bez względu na to, przeciwko jakiemu dobru prawem chronionemu czyn jest skierowany (interes państwa czy interes jednostki). Por.: M. Perkowska, *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, Warszawa 2013, s. 24, *Monografie Prawnicze*.

³ Nie wszystkie udostępnione przez Straż Graniczną dane dotyczą okresu 2004-2013. Niektóre szczegółowe dane udostępniono jedynie za okres 2006-2013. Wszystkie ujęte w artykule dane statystyczne zostały przekazane autorce przez Komendę Główną Straży Granicznej na jej indywidualną prośbę. Nie pochodzą z żadnych publikowanych zbiorów danych.

z Schengen⁴ i związane z tym zniesienie kontroli granicznych na odcinku z Litwą (a także z Niemcami, Czechami i Słowacją), a wzmocnienie kontroli na odcinku z Białorusią, Ukrainą i Rosją. Konsekwencją rozszerzenia swobodnego przepływu osób na obszarze bez granic o nowe państwa członkowskie stało się wzmocnienie i zabezpieczenie jego granic zewnętrznych. Z jednej strony spowodowało to rozwój swobodnego przepływu osób przez nowe granice wewnętrzne, ale z drugiej strony oznaczało to wprowadzenie większych ograniczeń przepływu obywateli państw trzecich przez granice zewnętrzne⁵.

Kolejne istotne wydarzenie poddane analizie to wprowadzenie małego ruchu granicznego na granicy z Ukrainą (od 1 lipca 2009 r.)⁶ oraz na granicy z Rosją (od 27 lipca 2012 r.)⁷. Dwa ostatnie wydarzenia stanowiły element polityki UE wobec państw byłego ZSRR i niewątpliwie miały wpływ na skalę przestępczości transgranicznej.

Wschodni odcinek granicy Polski ma długość 1289,74 km, co stanowi 36,7% długości granicy państwowej, z czego odcinek z Rosją to 232,04 km, z Litwą 104,28 km, Białorusią 418,24 km oraz z Ukrainą – 535,18 km. Lądowy polski odcinek zewnętrznej granicy UE i strefy Schengen ma długość 1163,25 km⁸.

II. DYNAMIKA PRZESTĘPCZOŚCI TRANSGRANICZNEJ W POLSCE W LATACH 2004-2013

Źródłem informacji o przestępczości ujawnionej są statystyki kryminalne. Przyjmuje się, że statystyki najpełniejsze, rejestrujące najszerszy zakres sprawców (który w toku

⁴ *Układ z Schengen z 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, Konwencja wykonawcza do Układu z Schengen z 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, Decyzja Rady z dnia 6 grudnia 2007 r. w sprawie pełnego stosowania przepisów dorobku Schengen w Republice Czeskiej, Republice Estonii, Republice Łotewskiej, Republice Litewskiej, Republice Węgierskiej, Republice Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republice Słowenii i Republice Słowackiej*, Dz.U. UE L, 8 XII 2007. Na podstawie art. 3 ust. 1 aktu dotyczącego warunków przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej oraz dostosowań w traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej RP jest związana i stosuje przepisy *acquis* Schengen, w tym *Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen*, w postaci, w jakiej zostały włączone w ramy UE.

⁵ A. Szachon-Szpenny, *Acquis Schengen a granice wewnętrzne i zewnętrzne w Unii Europejskiej*, Poznań 2011, s. 270.

⁶ *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego podpisana w Kijowie dnia 28 marca 2008 r.*, Dz.U. 2009, nr 103, poz. 858. Por.: S. Dubaj, *Uproszczenia w przekraczaniu granic – mały ruch graniczny*, [w:] *Transgraniczny przepływ towarów i osób w Unii Europejskiej*, red. A. Kuś, M. Kowerski, Lublin–Zamość 2011, s. 281 i nast.

⁷ *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego, podpisana w Moskwie dnia 14 grudnia 2011 r.*, Dz.U. 2012, nr 0, poz. 814.

⁸ Dane na podstawie informacji przedstawionych na oficjalnym portalu Komendy Głównej Straży Granicznej: http://www.strazgraniczna.pl/wps/portal/tresc?WCM_GLOBAL_CONTEXT=pl/serwis-sg/wazne_informacje/granice_rp/, 10 VIII 2015.

kolejnych faz postępowania ulega stopniowemu zmniejszeniu) to statystyki organów ścigania. Dlatego na podstawie informacji w nich zawartych dokonuje się najczęściej próby określenia przestępczości ujawnionej. Nie jest to jednak zabieg prosty, bo interpretacja statystyk kryminalnych zawsze stwarza trudności⁹. Podstawowa polega na konieczności wyważenia, na ile zmiany rejestrowane w niej są wynikiem zmian w samym zjawisku, a na ile w sposobie jego kontrolowania¹⁰. Poniżej na przykładzie statystyki przestępczości transgranicznej ujawnionej przez Straż Graniczną powyższe założenia zostaną poddane próbie weryfikacji. Punktem wyjścia uczyniono dane statystyczne Straży Granicznej jako formacji powołanej do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego, zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji, do której zadań należy m.in.: rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców¹¹. Do analizy przyjęto dane dotyczące liczby osób podejrzanych¹² zarejestrowanych przez Straż Graniczną w latach 2004-2013. Dane te pozwalają na ukazanie skali zagrożenia, jakim jest przestępczość transgraniczna, w szczególności w kategorii bezpieczeństwa granic, dla których zagrożeniem jest jednostka dopuszczająca się przestępstw granicznych.

Tabela 1. Liczba osób podejrzanych przez Straż Graniczną w latach 2004-2013

Rok	Podejrzani ogółem	Podejrzani na wschodnim odcinku granicy	Udział liczby podejrzanych na wschodnim odcinku granicy w ogólnej liczbie podejrzanych
2004	7436	2575	35%
2005	6973	2670	38%
2006	7864	3801	48%
2007	6901	3743	54%
2008	4739	3122	66%
2009	5527	2984	54%
2010	5200	3314*	64%
2011	4962	2484*	50%
2012	6062	3108*	51%

⁹ Por.: A. Adamski, *Interpretacja statystyk przestępczości w kryminologii*, „Przegląd Policyjny” 1992, nr 2-3, s. 158-171.

¹⁰ J. Błachut, *Przestępczość w Polsce w latach 1986-1995 w świetle danych statystyk Policyjnych*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 3, s. 43.

¹¹ Na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 pkt 4 *Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej*, Dz.U. 1990, nr 78, poz. 462 ze zm.

¹² Zgodnie z art. 71 § 1 kodeksu postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555): *Za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.*

Rok	Podejrzani ogółem	Podejrzani na wschodnim odcinku granicy	Udział liczby podejrzanych na wschodnim odcinku granicy w ogólnej liczbie podejrzanych
2013	5029	2537*	50%

*Dane za lata 2010-2013 nie zawierają liczby podejrzanych na odcinku granicy z Litwą, gdyż dane udostępniane są łącznie za cały polski odcinek wewnętrznej granicy UE bez podziału na odcinki granic z poszczególnymi państwami sąsiadującymi.

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

W tabeli 1 przedstawiono dane wskazujące liczby osób podejrzanych przez Straż Graniczną w latach 2004-2013 na granicy Polski. Liczba podejrzanych w tym okresie wykazuje ogólnie tendencję spadkową. Największy spadek liczby podejrzanych odnotowano w roku 2008. Głównie było to spowodowane wprowadzonymi zmianami dotyczącymi zasad wjazdu dla obywateli państw trzecich związanymi z pełną implementacją dorobku Schengen przez Polskę. W analizowanym okresie liczba podejrzanych na wschodnim odcinku granicy Polski stanowiła większość podejrzanych przez Straż Graniczną. Wschodni odcinek stanowi 36,7% całej granicy państwa, natomiast przestępczość zarejestrowana na tym odcinku przekraczała połowę zarejestrowanej przestępczości transgranicznej w Polsce. Potwierdza to zatem hipotezę, że po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przestępczość transgraniczna w Polsce będzie koncentrowała się na jej wschodniej granicy.

Wpływ na taki stan rzeczy ma kilka czynników. Po pierwsze, analizowany odcinek granicy Polski stanowi lądowy odcinek zewnętrznej granicy UE, a także strefy Schengen, przez co jest atrakcyjny dla nielegalnych migrantów. Po drugie, przez ten długi odcinek (1289,74 km) prowadzi kilka szlaków nielegalnej migracji w Europie, głównie z kierunku azjatyckiego, ale także z Bliskiego Wschodu. Według Agencji Frontex przez Polskę prowadzi wschodni lądowy szlak nielegalnej migracji, wiodący z Gruzji, Afganistanu czy Somalii do UE przez Litwę, Słowację, Rumunię, Węgry, Polskę, Estonię, Finlandię i Łotwę¹³. Na dziewięć aktualnie zdiagnozowanych przez Straż Graniczną szlaków nielegalnej migracji do Europy aż siedem prowadzi przez wschodni odcinek, a są to szlaki:

- Rosja – Ukraina – Polska – Niemcy lub Czechy, Słowacja – pozostałe kraje Europy Zachodniej;
- Rosja – Białoruś – Polska – Szwecja lub Niemcy, Czechy, Słowacja – pozostałe kraje Europy Zachodniej;
- Rosja – państwa nadbałtyckie – Polska – pozostałe kraje Europy Zachodniej;
- Ukraina – Białoruś – Litwa – Polska – kraje Unii Europejskiej;
- Ukraina – Polska – kraje Unii Europejskiej;
- Mołdawia – Ukraina – Polska – Czechy – Austria – Włochy;
- Turcja – Rosja – Ukraina – Polska – Niemcy – kraje Unii Europejskiej¹⁴.

¹³ Frontex, *Annual Risk Analysis 2013*, Warsaw 2013, s. 21.

¹⁴ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce 2013*, Warszawa 2014, s. 112. Pozostałe szlaki prowadzące przez Polskę to: Grecja – Bułgaria – Rumunia – Słowacja – Czechy/Polska – Niemcy – pozostałe kraje Europy Zachodniej; oraz Grecja – Bułgaria – Serbia/Rumunia – Węgry – Austria – Słowacja – Czechy/Polska – Niemcy.

Po trzecie, należy wskazać czynnik ekonomiczny jako warunkujący zjawisko przemytu, szczególnie pomiędzy państwami UE oraz państwami trzecimi. Różnice w cenach towarów handlowych (głównie wyrobów tytoniowych, alkoholu oraz paliwa) w Polsce oraz państwach ościennych (spoza UE) wpływają na opłacalność procederu, który rozwija się szczególnie na wschodnim odcinku.

Nielegalna migracja (w postaci przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom) oraz przemyt to dwa główne przestępstwa związane z funkcjonowaniem granicy państwowej. Inne zachowania jedynie im towarzyszą, a można tu wskazać korupcję, przestępstwa przeciwko osobom pełniącym funkcje publiczne, posługiwanie się podrabionymi dokumentami czy zorganizowane formy przestępczości, co zostanie omówione w dalszej części opracowania. Z przestępczością transgraniczną związany jest także proceder handlu ludźmi, stanowiący niebezpieczne zjawisko, dla którego nie istnieją granice państwowe. Proceder, polegający m.in. na organizowaniu przymusowej pracy czy zmuszaniu do prostytucji, najczęściej jest domeną działalności zorganizowanych grup przestępczych. Istotnym czynnikiem jest przekraczanie granic państwowych, szczególnie zewnętrznych granic UE, przez ofiary. Problemem jest jednak fakt, że ofiary handlu ludźmi, co podkreśla Straż Graniczna, najczęściej przekraczają zewnętrzną granicę UE legalnie, pod pozorem podjęcia legalnego zatrudnienia, posiadają właściwe dokumenty podróży oraz wizy i często są nieświadome realnego celu podróży¹⁵. W związku z tym, że takie przekroczenie granicy nie stanowi czynu zabronionego, a Straż Graniczna ujawnia sporadycznie kilka takich zachowań w ciągu roku¹⁶, aspekt handlu ludźmi pominięto w niniejszym opracowaniu. Podobnie jak problem działalności zorganizowanych grup przestępczych w obszarze przestępczości transgranicznej¹⁷. Zorganizowane formy przestępczości stanowią bardzo skomplikowane zjawisko, którego analiza wymaga przede wszystkim szczegółowego zbadania akt spraw karnych.

Analiza struktury podejrzanych sprawców przestępstw transgranicznych w Polsce w ostatnim dziesięcioleciu prowadzi do stwierdzenia, iż przestępczość transgraniczna jest aktualnie domeną cudzoziemców. Jest to nowy trend, gdyż do roku 2003 to obywatele Polski stanowili większą niż cudzoziemcy grupę osób podejrzanych o popełnienie przestępstw transgranicznych¹⁸. Zmiana trendu pokrywa się z ogólną tendencją spadkową przestępczości w Polsce¹⁹, w której przestępczość cudzoziemców, jak również

¹⁵ Por.: S. Dubaj, *Polityka imigracyjna Unii Europejskiej i Polski wobec Ukrainy – wyzwania dla polskiej Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy*, [w:] *Układ z Schengen. Szanse i zagrożenia dla transgranicznej współpracy Polski i Ukrainy*, red. A. Kuś, T. Sieniow, Lublin 2007, s. 53.

¹⁶ Straż Graniczna ujawniła w latach 2010-2013 jedynie dziesięciu podejrzanych o czyn z art. 189a kk, tj. handel ludźmi.

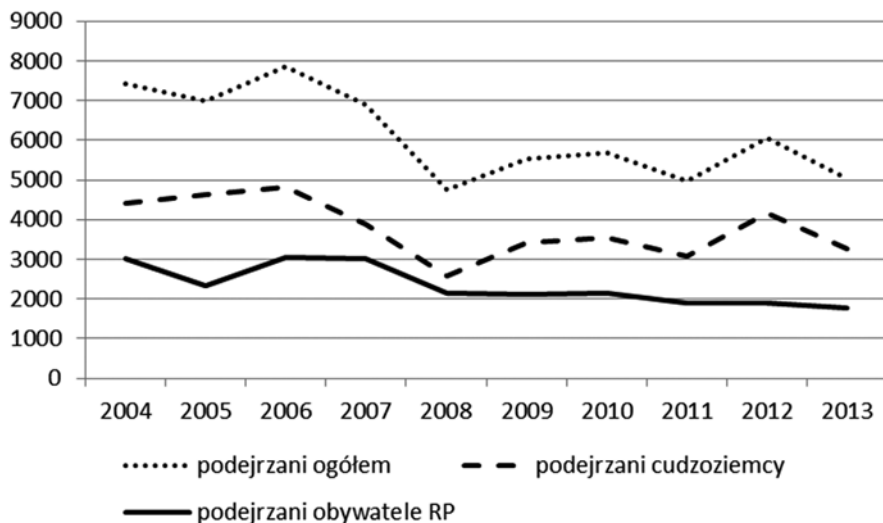
¹⁷ Por.: M. Pogoda, *Straż Graniczna w procesie dostosowania do wymogów Unii Europejskiej i strefy Schengen*, [w:] *Wpływ *acquis communautaire* i *acquis Schengen* na prawo polskie. Doświadczenia i perspektywy*, t. 1: *10 lat Polski w Unii Europejskiej*, t. 2: *15 lat *acquis Schengen* w prawie Unii Europejskiej*, red. A. Kuś, A. Szachon-Pszenny, Lublin 2014, s. 214.

¹⁸ M. Perkowska, *Przestępczość...*, s. 58-59.

¹⁹ Por.: T. Szymanowski, *Przestępczość i polityka karna w Polsce w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Warszawa 2012, s. 47 i nast., *Monografie Lex*; M. Perkowska, *Przestępczość...*, s. 47.

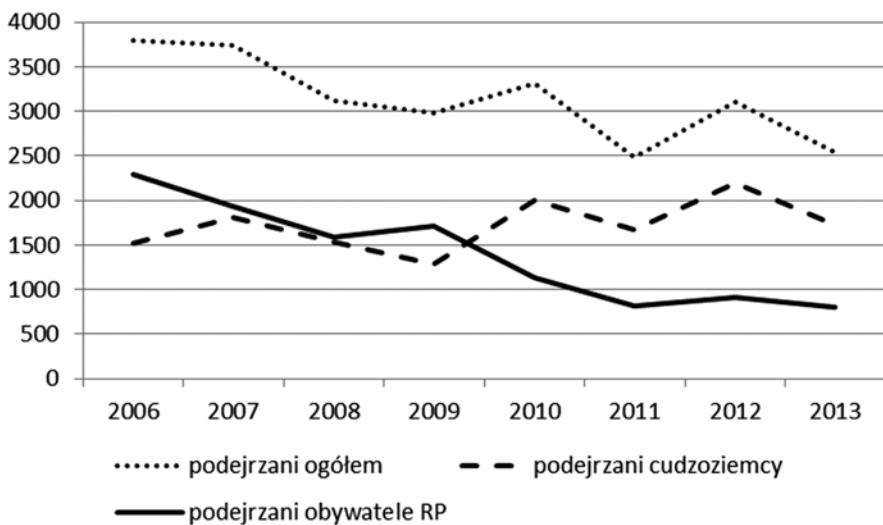
przestępczość transgraniczna stanowią zjawiska marginalne, jednak ze względu na zagrożenia, jakie ze sobą niosą, istotne do monitorowania.

Wykres 1. Struktura podejrzanych sprawców przestępstw transgranicznych w Polsce w latach 2004-2013

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

Wykres 2. Struktura podejrzanych sprawców przestępstw transgranicznych na wschodniej granicy Polski w latach 2004-2013

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

Dynamika struktury podejrzanych sprawców przestępstw transgranicznych na wschodnim odcinku granicy Polski w latach 2004-2013 wygląda odmiennie od ogólnej dynamiki na wszystkich odcinkach granicy. Do roku 2009 obywatele Polski stanowili większość podejrzanych o przestępstwa na tym odcinku granicy. Ogólna tendencja przestępczości na wschodnim odcinku granicy wykazuje tendencję spadkową, natomiast dynamika przestępczości cudzoziemców wykazuje tendencję rosnącą. Przyczyny takiej sytuacji można wskazać po analizie struktury przestępczości w oparciu o rodzaj popełnionego przestępstwa, co zostało wykazane dalej w tabeli 2 – biorąc przy tym pod uwagę głównie czynniki polityczne, warunkujące skalę i dynamikę przestępczości transgranicznej w Polsce.

III. FENOMEN PRZESTĘPCZOŚCI TRANSGRANICZNEJ NA WSCHODNIEJ GRANICY POLSKI

Analiza struktury przestępczości na wschodnim odcinku granicy pod względem rodzaju popełnianych czynów prowadzi do stwierdzenia, iż przestępstwami dominującymi są przestępstwa przemytnicze. Są to czyny polegające na sprowadzeniu na terytorium Polski towarów z pominięciem obowiązujących przepisów, głównie przepisów celnych i podatkowych, sklasyfikowane w kodeksie karnym skarbowym²⁰ – art. 54-96. Zachowanie polegające na przekroczeniu granicy Rzeczypospolitej wbrew przepisom stanowi drugie z najczęściej popełnianych przestępstw. Odmienna struktura przestępczości występuje na granicy zachodniej, tam głównie popełniane są przestępstwa nielegalnego przekroczenia granicy, a w drugiej kolejności przestępstwa przemytnicze²¹. Potwierdza to tezę, iż Polska jest nadal państwem tranzytowym dla nielegalnej migracji, kierującej się do Europy Zachodniej²².

Dynamika i struktura przestępczości przemytniczej na wschodnim odcinku w okresie 2006-2013 wykazała zarówno tendencje wzrostowe, jak i spadkowe, uzależnione głównie od czynników politycznych i wynikających z nich konsekwencji. Przestępczość przemytnicza uwarunkowana jest przede wszystkim możliwością osiągnięcia zysku z procederu, oczywiście sprawcy są zainteresowani maksymalizacją zysków. W przypadku przemytu towarów jego opłacalność warunkują nie tylko różnice w cenach towa-

²⁰ *Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy*, Dz.U. 1999, nr 83, poz. 930 ze zm., dalej kks.

²¹ M. Perkowska, *Przestępczość...*, s. 62; H. Pracki, *Problematyka przestępczości transgranicznej i jej zwalczanie*, [w:] *Przestępczość przygraniczna*, t. 1: *Relacje praktyków*, red. A. Szwarc, G. Wolf, Słubice 2001, s. 4, *Wissenschaftliche Reihe – Collegium Polonicum*, 5; O. Iwaszkiewicz, *Problem przestępczości na pograniczu polsko-niemieckim przed i po wejściu do strefy Schengen*, [w:] *Pogranicze polsko-niemieckie na tle granic i pograniczy europejskich*, red. J. Jańczak, M. Musiał-Karg, L. Wojnicz, Poznań 2010, s. 51-52; J. Szymanek, *Przestępczość graniczna. Ocena i zagrożenia*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2006, t. 3, s. 141.

²² D. Gałek, *Migracje legalne i nielegalne na wschodniej granicy RP*, [w:] *Wschodnia granica RP zewnętrzna granicą Unii Europejskiej*, red. J. Białocerkiewicz, Kętrzyn 2001, s. 73.

ru po obu stronach granicy, ale także inne koszty. Do tej drugiej grupy należy zaliczyć koszty transportu, koszty wiz (niezbędnych dla obywateli państw trzecich), jak również koszty ewentualnych korzyści majątkowych wręczanych funkcjonariuszom służb granicznych po obu stronach granicy, celem omińnięcia kontroli.

Istotnym czynnikiem wpływającym na opłacalność przemytu w jego detalicznej skali jest cena wiza krajowej lub wiza Schengen. Koszt wiza Schengen dla obywateli Ukrainy i Rosji wynosi 35 euro, natomiast dla obywateli Białorusi 60 euro, przy czym wiza uprawnia do pobytu w Polsce, jak również w państwach Układu Schengen, w okresie do dziewięćdziesięciu dni pobytu w ciągu sześciu miesięcy. Jest to duży wydatek dla obywateli państw sąsiadujących z Polską od wschodniej strony, szczególnie tych, którzy podejmują się przemytu. Sprawcy przestępstw przemytniczych to najczęściej osoby bezrobotne lub osiągające niski dochód – w przypadku cudzoziemców z analizy akt spraw karnych wynika, iż jest to dochód około 100 euro miesięcznie. Zatem 35 euro na półroczną wizę to duży wydatek. Stąd też czynnikiem wpływającym na dynamikę przestępczości przemytniczej na wschodnim odcinku granicy Polski są instrumenty obniżające koszt wiza. Są to umowy o małym ruchu granicznym.

W 2008 r., od kiedy zaczęły obowiązywać nowe stawki wiz w związku z pełną implementacją przez Polskę dorobku Schengen, liczba sprawców przestępstw przemytniczych spadła (zarówno sprawców będących obywatelami Polski, jak i cudzoziemców), przy czym liczba cudzoziemców spadła prawie o połowę. Natomiast w 2009 r., od kiedy zaczęła obowiązywać umowa o małym ruchu granicznym pomiędzy Polską i Ukrainą, wzrosła liczba cudzoziemców podejrzanych o przestępstwa przemytnicze, i to o połowę w stosunku do roku 2008. Podobnie Straż Graniczna odnotowała wzrost w tym zakresie w roku 2012 i 2013, po wejściu w życie umowy o małym ruchu granicznym z Federacją Rosyjską, tj. obwodem kaliningradzkim. Straż Graniczna w zakresie przemytu nie wykryła dużej liczby przestępstw, wynika to jedynie z faktu, iż to Służba Celna posiada kompetencje do zwalczania tego rodzaju przestępczości²³ i ujawnia najwięcej zachowań przemytniczych zarówno cudzoziemców, jak i obywateli Polski. Od momentu uruchomienia małego ruchu granicznego na granicy z Rosją zwiększyła się ilość zatrzymywanych przez Służbę Celną papierosów. Od dnia wejścia w życie przepisów bezwizowego ruchu granicznego celnicy wykryli ponad 1,7 mln paczek przemycanych papierosów. Dla zobrazowania skali przemytu porównać należy dwa analogiczne okresy: w pierwszym półroczu 2012 r. do magazynów celnych trafiło 650 tys. paczek, natomiast od stycznia 2013 r. do lipca 2013 r. Służba Celna zatrzymała niemal dwukrotnie więcej, bo prawie milion paczek. W tym okresie warmińsko-mazurscy celnicy udaremnili jedną z największych prób przemytu od niemal dwóch lat. W listopadzie 2012 r. podczas patrolu na drodze funkcjonariusze Służby Celnej z gołdapskiej grupy mobilnej zatrzymali transport 100 tys. paczek papierosów²⁴.

²³ Kompetencje te wynikają z art. 2 ust. 1 pkt 4-6 *Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej*, Dz.U. 2009, nr 168, poz. 1323 ze zm.

²⁴ Ministerstwo Finansów, *Co zmienił mały ruch graniczny? Podsumowanie 1. Roku funkcjonowania bezwizowego ruchu na granicy polsko-rosyjskiej*, 26 VII 2013, [online] http://www.mf.gov.pl/ru/sluzba-celna/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/2UW1/content/co-zmienil-maly-ruch-graniczny

Wzrastająca liczba przestępstw przemytniczych wynika ze wzrostu opłacalności przemytu, co nastąpiło od momentu wprowadzenia małego ruchu granicznego. Jest to konsekwencją obniżonych kosztów zezwoleń na wjazd na terytorium Polski. Koszt takiego zezwolenia to 20 euro, a uprawnia do wjazdów przez okres do dwóch lat. Koszt jest zatem o wiele mniejszy niż wizy Schengen czy wizy krajowej. Co prawda, tego rodzaju zezwolenie mogą uzyskać jedynie mieszkańcy strefy przygranicznej w celu przebywania w strefie przygranicznej sąsiadującego państwa, jednak w przypadku procederu przemytu jest to w zupełności wystarczające. Przemytem, głównie detalicznym, trudnią się zazwyczaj sprawcy zamieszkujący regiony przygraniczne, inaczej nie byłby on opłacalny – ze względu na koszty transportu. Ponadto przemyt przybiera często formy zorganizowane i po drugiej stronie granicy towar jest odbierany przez „dystrybutorów”, następnie rozprowadzany wewnątrz kraju.

Kolejnym bardzo często popełnianym przestępstwem jest nielegalne przekroczenie granicy (art. 264 § 2 kk²⁵), które polega na przekroczeniu granicy Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom ustawy²⁶ przy użyciu przemocy, groźby, podstępów lub we współdziałaniu z innymi osobami. Wykroczeniem, ujętym w art. 49a kw²⁷, jest natomiast „zwykłe” przekroczenie granicy wbrew przepisom²⁸. Przestępstwa nielegalnego przekroczenia granicy dopuszczają się w większości cudzoziemcy. Generalnie liczba tego typu zachowań w Polsce wykazuje tendencję spadkową.

Analiza szczegółowych danych wskazuje jednoznacznie, iż zaraz po wprowadzeniu ułatwień w przekraczaniu granicy polsko-ukraińskiej nastąpił znaczący spadek liczby zatrzymanych za przekroczenie granicy wbrew przepisom lub usiłowanie (nielegalne przekroczenie granicy). W roku 2009 zarejestrowano spadek liczby osób nielegalnie przekraczających granicę polsko-ukraińską o prawie 67%. Co istotne, w kolejnych latach liczba ta wykazywała dalszą tendencję spadkową. Wprowadzenie ułatwień w zakresie przekraczania granic należy uznać za słuszne i celowe, gdyż skłoniło do ubiegania się o legalne pozwolenia na przekroczenie granicy, które – co jest ważne dla podróżujących – są tańsze od wiz. Ułatwienia w zakresie przekraczania granicy doprowadziły w tym przypadku do zmniejszenia skali negatywnych zachowań, takich jak nielegalne przekroczenie granicy²⁹. Podobnie sytuacja prezentowała się na odcinku granicy z Ro-

podsumowanie-1-roku-funkcjonowania-bezwizowego-ruchu-na-granicy-polsko-rosyjskiej/pop_up; jsessionid=430FB0CA89EDD8BEC3320FEDB0EB3E55?_101_INSTANCE_2UW1_viewMode=print, 29 X 2013; „PISM Policy Paper” 2013, nr 29 (77): *Mały ruch graniczny między obwodem kałiningradzkim a Polską – wyzwania, szanse i zagrożenia*, s. 4.

²⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553.

²⁶ Zgodnie z art. 23 *Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach* (Dz.U. 2013, poz. 1650 ze zm.): cudzoziemiec, aby legalnie przekroczyć granicę, musi posiadać: a) ważny dokument podróży; b) ważną wizę lub inny ważny dokument uprawniający go do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i do pobytu na tym terytorium, jeżeli są wymagane; c) zezwolenie na wjazd do innego państwa lub zezwolenie na pobyt w innym państwie, jeżeli zezwolenia takie są wymagane w przypadku przejazdu tranzytem.

²⁷ *Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń*, Dz.U. 1971, nr 12, poz. 114 ze zm., dalej kw.

²⁸ Czyn będący wykroczeniem nie został ujęty w tabeli 2.

²⁹ M. Perkowska, *Criminological Aspects of Local Border Traffic on the Polish Section of European Union's External Border*, [w:] *Local Border Traffic on the Polish Section of European Union's External Border*, red. M. Zdanowicz, Warsaw–Białystok 2014, s. 190.

sja od 2012 r. (od wprowadzenia malego ruchu granicznego) – liczba osob podejrzanых o popełnianie przestepstwa nielegalnego przekroczenia granicy spadla w porownaniu z rokiem poprzednim.

Analizujac problem nielegalnego przekroczenia granicy, nie mozna pominać zachowania sprawców kwalifikowanego na podstawie art. 270 kk, tj. poslugiwania się podrobionym lub przerobionym dokumentem. Od roku 2004 r., kiedy nastapila dekryminalizacja nielegalnego przekroczenia granicy³⁰, Straż Graniczna kwalifikuje zachowanie polegajace na poslugiwaniu się podrobionych dokumentem wyłacznie na podstawie art. 270 § 1 kk (wcześniej łącznie z art. 264 § 1 kk). Zachowania te najczęsciej polegaja na przekroczeniu granicy wbrew przepisom, gdyż sprawcy posluguja się dokumentami posiadajacymi ślady przerobienia. Do roku 2004 przestepstwo z art. 270 kk częsciej bylo popełniane na granicy zachodniej niż wschodniej. Zmiana ilosciowa zaczela nastepowac od roku 2005, kiedy to do roku 2010 utrzymywal się wzrost liczby postepowań karnych wszczętych w związku z przekroczeniem granicy wschodniej. Poslugiwanie się podrobionym dokumentem dotyczy dokumentów uprawniajacych do wjazdu na terytorium Polski lub strefy Schengen, co potwierdza zalozenie, iż zmiana statusu granic wpływa na dynamike przestepczosci na nich. Wprowadzenie obowiazków wizowych dla obywateli państw sąsiadujacych z Polska od wschodu spowodowalo zwiększenie liczby falszestw glównie tych dokumentów. Największy wzrost nastapil na granicy z Ukraina oraz Bialorusia, szczególnie w 2005 r. W porownaniu z danymi z 2004 r. odnotowano wzrost przekraczajacy 100%. Na granicy z Bialorusia tendencja nie jest jednolita, jednak mozna stwierdzic, iż od roku 2008 nastapil spadek liczby przestepstw. Natomiast na granicy z Ukraina aż do roku 2010 utrzymywala się w tym samym okresie tendencja wzrostowa. Na granicy z Rosja i Litwa przestepstwo tego rodzaju wystepuje sporadycznie. Na ogol liczba wszczętych postepowań to kilka czy kilkanaście przypadków³¹.

Przestepstwa korupcyjne, w postaci przekupstwa (art. 228 kk) i sprzedajności (229 kk), ujmowane byly łącznie w statystyce Straży Granicznej do roku 2010, co teoretycznie nie pozwalalo na określenie, która strona jest inicjatorem przestepstwa. To znaczy, czy jest to osoba pełniaca funkcję publiczną, najczęsciej funkcjonariusz Straży Granicznej lub Służby Celnej, czy osoba przekraczajaca granice. Niemniej jednak jeśli patrzec na strukture sprawców pod wzgledem obywatelstwa, ponad 95% sprawców podejrzanых o przestepstwa korupcyjne to cudzoziemcy, a zatem są to osoby przekraczajace granice, a nie osoby pełniace funkcje publiczne, gdyż te nie mogą być cudzoziemcami. Przestepstwa korupcyjne nie stanowią istotnego zagrozenia z punktu widzenia statystyki przestepczosci transgranicznej. Niepokojacy jest jednak fakt, że w przypadku granic Polski przestepczosc korupcyjna skupiona jest na granicy wschodniej, gdzie rejestrowana jest większosc przypadków korupcji. Od 2003 r. 80-98% wszystkich

³⁰ Od 24 VIII 2005 r. § 1 art. 264 kk utracil moc obowiazujaca, przez co zachowanie polegajace na przekroczeniu granicy Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom przestalo być przestepstwem, a stalo się tylko wykroczeniem. Na skutek dekryminalizacji przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom do kodeksu wykroczeń dodano art. 49a o treści: § 1. *Kto wbrew przepisom przekracza granice Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze grzywny. § 2. Usilowanie i pomocnictwo są karalne.*

³¹ M. Perkowska, *Przestepczosc...*, s. 67-68.

postępowań wszczętych przez Straż Graniczną o przestępstwa korupcyjne dotyczyło wschodniej granicy Polski³².

Przyczyny takiego stanu rzeczy można upatrywać w dwóch czynnikach. Przede wszystkim cudzoziemcy sprawcy przestępstw korupcyjnych to głównie obywatele Rosji, Białorusi i Ukrainy. W tych państwach zjawisko korupcji jest dość powszechne, o czym świadczy chociażby indeks percepcji korupcji Transparency International. W 2014 r. indeks dla Polski wyniósł 61 (im wyższy, tym mniejszy poziom korupcji), natomiast dla Białorusi 31, dla Ukrainy 26, a dla Rosji 27³³. Zatem zachowania polegające na udzielaniu korzyści majątkowych są przenoszone przez cudzoziemców również na terytorium Polski czy jak w przypadku omawianego problemu – na jej granicę. Korupcja nie jest przestępstwem istniejącym jednostkowo. Zachowania polegające na wręczeniu korzyści majątkowej mają ściśle określony cel i towarzyszą innym przestępstwom czy też wykroczeniom. Sprawcy w ten sposób chcą uzyskać najczęściej odstąpienie funkcjonariusza Straży Granicznej czy Służby Celnej od wykonania jego obowiązków służbowych. Zachowania korupcyjne nie mają zbyt dużego ciężaru gatunkowego, jeśli mają skłonić funkcjonariusza do przyspieszenia odprawy paszportowej czy celnej, pozwolenia na wjazd na przejście graniczne z pominięciem kolejki czy też do zezwolenia na wjazd pojazdem, który nie spełnia norm technicznych (np. brak jednego światła czy gaśnicy). Takie zachowania występują sporadycznie.

Zachowania korupcyjne towarzyszą najczęściej przemytowi, a sprawcy usiłują skłonić funkcjonariusza do zaniechania kontroli lub „przymknięcia oka” na przewóz towarów w ilości powodującej powstanie obowiązku celnego. Wartość korzyści majątkowej w takiej sytuacji jest różna, od 10 zł do 100 euro. Jest ona wliczona w koszty proceduru przemytniczego tak, aby nadal był on opłacalny dla sprawcy. Przy czym im większa ilość i wartość przemycanego towaru, tym większa wartość korzyści majątkowej (przykładowo przy przemycie pojazdów mechanicznych może sięgać nawet do 2000 dolarów za zezwolenie na wyjazd z Polski skradzionym samochodem osobowym)³⁴.

Z informacji Straży Granicznej³⁵ wynika, iż proceder korupcyjny raczej nie towarzyszy nielegalnemu przekraczaniu granicy, z wyjątkiem jego zorganizowanych form (przerzutu nielegalnych migrantów³⁶). Udzielenie korzyści majątkowych przy niele-

³² Por.: *tamże*, s. 69.

³³ <https://www.transparency.org/cpi2014/results>, 19 VIII 2015.

³⁴ M. Perkowski, *Przestępczość...*, s. 112. Por.: W. Pływaczewski, *Zorganizowane kradzieże i przemyt samochodów zagrożeniem dla europejskiego systemu bezpieczeństwa*, „Przegląd Policyjny” 1996, nr 2, s. 58 i nast.

³⁵ Informacje udzielone autorce podczas wywiadów z funkcjonariuszami Straży Granicznej realizowanych na potrzeby projektu „SIC – Modułowy wielozadaniowy System Identyfikacji Cudzoziemców wraz z modułem analizy ryzyka ofiar przestępstwa handlu ludźmi”, NCBiR (nr DOBR-BIO4/055/13127/2013).

³⁶ Szerzej: K. Głąbicka, *Przerzut migrantów do lub przez terytorium Polski*, Warszawa 1999, *Prace Migracyjne*, nr 22, s. 89; K. Głąbicka, T. Halik, A. Sawicka, *Studia nad przerwaniem migrantów*, Warszawa 1999, *Prace Migracyjne*, nr 23, s. 55; R. Suduł, *Definicje i uwarunkowania nielegalnej migracji*, [w:] *Agencja Frontex w Strefie Schengen. 10 lat doświadczeń*, red. A. Kuś, A. Kosińska, A. Szachon-Pszenny, Lublin 2015, s. 205 i nast.

galnej migracji najzwyczajniej nie jest opłacalne dla sprawców działających pojedynczo. W przypadku niepowodzenia grozi im odpowiedzialność karna za wykroczenie na podstawie art. 49a kw zagrożonego karą grzywny do 5000 zł albo też przekazanie do państwa sąsiadującego na podstawie readmisji. Sprawca taki może później próbować ponownie, aż do skutku, dostać się nielegalnie do Polski przez wschodnią granicę. Zatem ponoszenie dodatkowych kosztów w postaci łapówki nie jest opłacalne.

Analizując skalę i dynamikę przestępczości transgranicznej na wschodnim odcinku granicy Polski, należy również pochylić się nad danymi Straży Granicznej dotyczącymi osób zatrzymanych³⁷ za przekroczenie granicy państwa wbrew przepisom. Jest to zbiór szerszy niż osoby podejrzane na podstawie art. 264 kk za samo przestępstwo nielegalnego przekroczenia granicy, zaprezentowane w tabeli 3.

Tabela 3. Zatrzymani przez Straż Graniczną na wschodniej granicy Polski w latach 2004-2013 (bez przekazanych)

Państwo	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Afganistan	19	4			11	5	15	22	70	8	154
Armenia		39	27	34	34	21	7	10	18	19	209
Białoruś	14	16	42	35	205	116	64	149	197	239	1077
Chiny	120	37	23	28	10	5	1				224
Gruzja	42	69	52	33	30	42	45	54	142	117	626
Litwa	20	13	11	9	208		3	24	13	15	316
Moldawia	37	134	207	112	224	74	49	39	15	29	920
Mongolia		2	2	1	46	7		23	1		82
Pakistan	90	12	35	1	7	4				1	150
Polska	95	138	109	74	69	84	69	94	82	117	931
Rosja	69	78	43	33	236	217	69	61	98	203	1107
Ukraina	131	338	568	571	2343	736	818	632	644	770	7551
Wietnam	64	201	85	71	63	24	39	6	51	39	643
Pozostałe państwa	96	40	63	100	179	87	36	92	88	99	880
Razem	797	1121	1267	1102	3665	1422	1215	1206	1419	1656	14 870

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

³⁷ Zgodnie z informacją zawartą w dokumencie „Informacja o sytuacji na granicy państwowej. Działania Straży Granicznej w 2012 r. (porównanie do 2011 roku)” Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, s. 2, zatrzymanie może oznaczać również tzw. ujawnienie, ujęcie itp., obejmuje przypadki „wykrycia” danego zdarzenia i zatrzymania/ujęcia/ujawnienia osoby dokonującej danego czynu, obejmuje również zatrzymania osób, którym postawiono inny zarzut niż przekroczenie granicy państwa wbrew przepisom (np. fałszerstwo dokumentów).

Wydawać by się mogło, iż przystąpienie Polski do strefy Schengen, powodujące przesunięcie granicy zewnętrznej strefy Schengen z polskiej granicy zachodniej na granicę wschodnią, przyczyni się do wzrostu naporu nielegalnych migrantów na tę granicę. Takie przewidywania potwierdza jedynie sytuacja w roku 2008, natomiast już w następnym roku nastąpił stopniowy spadek liczby cudzoziemców zatrzymanych za nielegalne przekroczenia granicy. Duży wzrost odnotowany w roku 2008 mógł być spowodowany faktem, iż nie wszyscy cudzoziemcy byli świadomi wymogów prawnych w postaci obowiązku posiadania odpowiednich wiz celem przekroczenia granicy. Ponadto sprawcy, szczególnie jeśli chodzi o zorganizowane formy nielegalnej migracji, „badali” możliwości nielegalnego przekraczania wschodniej granicy Polski celem wykorzystywania nowych szlaków nielegalnej migracji głównie na zachód Europy. Niemniej jednak od roku 2010 liczba zatrzymanych cudzoziemców w tym obszarze systematycznie rośnie³⁸. Przy czym nie można wskazać żadnych istotnych okoliczności warunkujących ten wzrost.

Największą liczbę zatrzymanych na wschodnim odcinku w latach 2004-2013 stanowili obywatele państw ościennych, przede wszystkim byli to obywatele Ukrainy obok obywateli Rosji i Białorusi. Najmniej liczną grupę zatrzymanych stanowili obywatele Litwy. Obywatele Ukrainy stanowili ponad połowę wszystkich zatrzymanych w okresie 2004-2013 na wschodniej granicy Polski. Do roku 2008 ich liczba wykazywała tendencję wzrostową³⁹.

Należy przy tym pamiętać, iż przełom roku 2004 i 2005 to okres tzw. pomarańczowej rewolucji na Ukrainie. Czas niepewności politycznej powoduje migracje z kraju, zarówno te legalne, jak i nielegalne. W latach 2009-2013 liczba zatrzymanych wykazywała stałą tendencję, przy czym w ostatnim analizowanym roku nastąpił wzrost zatrzymanych zarówno obywateli Ukrainy, jak i Rosji oraz Białorusi. Wśród zatrzymanych obywateli innych państw najwięcej było obywateli Mołdawii. Przy czym trend ich nielegalnej migracji do Polski odpowiadał ogólnemu trendowi zarejestrowanemu w UE, który od roku wykazuje tendencję spadkową⁴⁰. Niemniej jednak w latach 2004-2013 na wschodniej granicy zatrzymano 920 obywateli tego państwa. Zatrzymanych obywateli Mołdawii było więcej niż obywateli Wietnamu czy Gruzji, których diaspory od lat funkcjonują w Polsce, przyciągając kolejnych migrantów, nie zawsze w sposób legalny. Aktualnie zatrzymywani są również obywatele Armenii, Pakistanu oraz Afganistanu – wykorzystujący szlak nielegalnej migracji prowadzący przez Polskę do Europy Zachodniej. W ostatnich latach nie zarejestrowano zatrzymań obywateli Chin na wschodniej granicy.

³⁸ Por.: K. Laskowska, *Przestępczość związana z nielegalną migracją w kontekście przemian zjawiska prawa*, [w:] *Przyjazna granica niezbędnym elementem wzmacniania stosunków społeczeństwa Polski i Rosji*, red. M. Zdanowicz, Białystok 2011, s. 243 i nast., *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 9.

³⁹ Por.: Z. Brunarska, *Ukraińscy migranci w Polsce: sytuacja obecna*, [w:] *Migracje obywateli Ukrainy do Polski w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego. Stan obecny, polityka, transfery pieniężne*, red. Z. Brunarska, M. Gotte, M. Lesińska, Warszawa 2012, s. 10, *CMR Working Papers*, nr 60 (118).

⁴⁰ Komisja Europejska, *Wniosek. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające Rozporządzenie (WE) nr 539/2001 wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu*, Bruksela, 27 XI 2013, COM(2013) 853 final, s. 6.

Obserwując skalę i dynamikę przekraczania granicy wbrew przepisom na wschodnim odcinku granicy Polski, trudno jest wskazać wpływ konkretnych czynników politycznych czy społecznych, poza pomarańczową rewolucją na Ukrainie. Wprowadzenie małego ruchu granicznego na granicy z Rosją i Ukrainą nie miało wpływu na wzrost czy spadek zatrzymań cudzoziemców na tych odcinkach granicy. Wprowadzanie ułatwień w zasadach wjazdu na terytorium państw wpływa zazwyczaj na spadek nielegalnej migracji, co w tym przypadku nie nastąpiło. Jedynie w przypadku granicy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej w 2013 r. w porównaniu z 2012 r. prawie dziesięciokrotnie wzrosła liczba zatrzymanych obywateli Rosji (przy czym był to wzrost z 8 zatrzymanych do 72).

W przypadku wschodniej granicy Polski ogłoszona w 2012 r. abolicja⁴¹ dla nielegalnie przebywających cudzoziemców nie miała wpływu na wzrost nielegalnego przekraczania granicy. Sytuację taką odnotowano ogólnie w Polsce, jednak dotyczyła ona głównie granicy zachodniej. Wzrost liczby cudzoziemców, którzy nielegalnie przekroczyli granicę w pierwszym półroczu 2012 r., potwierdza występowanie turystyki abolicyjnej w Polsce. W szczególności przemawia za tym fakt, iż zatrzymani przez Straż Graniczną cudzoziemcy w większości byli obywatelami tych państw, z których najczęściej wniosków o abolicję zostało rozpatrzonych negatywnie (Pakistan, Ukraina, Indie, Bangladesz)⁴². Z informacji uzyskanych od Straży Granicznej wynika, że byli to często cudzoziemcy przebywający już nielegalnie w innych państwach UE, którzy usiłowali zalegalizować pobyt w Polsce.

Analizując problem zagrożenia nielegalnym przekraczaniem granicy wschodniej, należy wziąć pod uwagę również presję migracyjną ujawnianą w danych Straży Granicznej dotyczących odmów wjazdu na terytorium Polski⁴³. Odmowy wjazdu można udzielić jedynie na granicy zewnętrznej UE. Liczba odmów na wschodniej granicy lądowej stanowi ponad 90% (często blisko 95-97%) wszystkich udzielonych odmów wjazdu na polskiej granicy (pozostałe odmowy udzielane są na przejściach lotniczych i morskich). Jak widać z danych zaprezentowanych w tabeli 4, liczba odmów jest wysoka i stale rośnie. Większość osób, którym odmówiono wjazdu, to obywatele Ukrainy, Rosji, Białorusi, a także Armenii oraz Gruzji. Pojawiają się także obywatele państw odległych, np. Syrii czy Pakistanu, którzy próbują nielegalnie przedostać się na terytorium Polski i Europy.

⁴¹ Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, Dz.U. 2011, nr 191, poz. 1133.

⁴² M. Perkowska, *Prawne i kryminologiczne aspekty abolicji dla cudzoziemców*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 4, s. 47.

⁴³ Por.: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Departament Polityki Migracyjnej, *Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, Warszawa 2011, s. 40. Podstawą odmowy wjazdu jest m.in. figurowanie danych cudzoziemca w Systemie Informacyjnych Schengen do celów odmowy wjazdu. Por.: A. Szachon-Pszenny, *Uruchomienie Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji w 2013 r. jako wzmocnienie bezpieczeństwa swobodnego przepływu osób i towarów*, „Monitor Prawa Celnego i Podatkowego” 2013, nr 5, s. 191-199.

Analiza tego problemu jest istotna w kontekście problemu fali nielegalnej migracji zalewającej Europę głównie w obszarze basenu Morza Śródziemnego, przez który prowadzą cztery z dziewięciu zdiagnozowanych przez Agencję Frontex szlaków nielegalnej migracji⁴⁴.

Tabela 4. Liczba cudzoziemców, którym nie zezwolono na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2004-2013

Odcinek granicy	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
z Rosją	3750	2420	2525	2065	1659	1286	931	976	1500	1469
z Białorusią	13 326	13 658	13 215	11 868	5063	12 211	10 371	9392	14 845	26 483
z Ukrainą	12 515	21 784	20 910	14 807	9549	12 735	11 581	10 723	14 910	13 822
Razem	29 591	37 862	36 650	28 740	16 271	26 232	22 883	21 091	31 255	41 774

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

Zgodnie z informacjami Agencji Frontex w 2013 r. zarejestrowano 107 365 osób, które nielegalnie przekroczyły zewnętrzną granicę UE, a w tym samym okresie na wschodniej granicy Polski odmówiono wjazdu 41 774 osobom. Liczba odmów wjazdu świadczy zatem o dużej presji migracyjnej na wschodniej granicy Polski, porównywalnej ze zjawiskiem nielegalnej migracji na szlakach basenu Morza Śródziemnego. Należy przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż przy nielegalnej migracji szlakami śródziemnomorskimi nie może być raczej realizowana procedura odmowy wjazdu. Przyczyny są oczywiste. Nielegalni migranci przybywają drogą morską, w skrajnych warunkach, często niesprawnymi i przeładowanymi statkami, łodziami, a ich zawrótanie jest niemożliwe, gdyż skazywałoby najczęściej migrantów na śmierć, co byłoby wręcz niehumanitarne⁴⁵. Procedura taka możliwa jest do wykonania na granicy lądowej, a szczególnie na wschodnim lądowym odcinku zewnętrznej granicy UE, gdzie zawróconej osobie nie grozi bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia czy zdrowia.

Należy zauważyć, iż na wschodnim lądowym odcinku zewnętrznej granicy UE od kilku lat sporadycznie zatrzymywani są obywatele Egiptu oraz Syrii⁴⁶. Przykładowo można wskazać, iż na polskim odcinku zewnętrznej granicy UE zatrzymano w 2013 r. trzech obywateli Syrii (77 na przejściach lotniczych)⁴⁷. Przedstawione dane mogą

⁴⁴ Frontex, *Annual Risk Analysis 2014*, Warszawa 2014, s. 31.

⁴⁵ Jako przykład można wskazać, iż w 2013 r. na zewnętrznych granicach UE odmówiono wjazdu 128 902 osobom, z czego na granicach morskich tylko 5 837 osobom, co stanowi zaledwie 4,5%. *Tamże*, s. 73.

⁴⁶ Frontex, *Eastern European Borders Annual Risk Analysis 2014*, Warszawa 2014 s. 23; Frontex, *Eastern European Borders Annual Risk Analysis 2013*, Warszawa 2013, s. 28.

⁴⁷ W 2011 r. zatrzymano tylko dwóch obywateli Syrii na polskich granicach stanowiących zewnętrzną granicę UE. Informacja na podstawie danych Komendy Głównej Straży Granicznej: http://www.strazgraniczna.pl/wps/portal/tresc?WCM_GLOBAL_CONTEXT=pl/serwis-sg/sg_statystyki_logistykawspolpraca/statystyki/, 11 V 2015.

świadczyc o „sprawdzeniu” przez zorganizowane grupy przestępcze możliwości przerzutu nielegalnych migrantów z państw afrykańskich oraz Bliskiego Wschodu przez granice lądowe, zamiast podejmowania ryzykownej podróży drogą morską w basenie Morza Śródziemnego.⁴⁸

Niewątpliwie wpływ na zmianę kierunków nielegalnej migracji będzie miało wybudowanie przez Węgry muru na granicy węgiersko-serbskiej, przez którą przebiega szlak wschodniobałkański, prowadzący z państw byłej Jugosławii niebędących członkami UE przez Węgry do UE. Fizyczne zamknięcie tego szlaku dla nielegalnej migracji spowoduje przesunięcie go na wschodni lądowy szlak, prowadzący przez polski odcinek zewnętrznej granicy UE.

Podjmując analizę sytuacji na wschodniej granicy Polski pod względem zagrożenia jej bezpieczeństwa, należy zwrócić uwagę na odcinek granicy z Litwą, stanowiący „wąską furtkę” (104,28 km) wewnętrznej granicy UE pomiędzy częściami granicy zewnętrznej. Zgodnie z postanowieniami Układu z Schengen w tym miejscu została zniesiona kontrola graniczna. Trudno jest ocenić skalę przestępczości na granicy polsko-litewskiej, gdyż Straż Graniczna nie prowadzi statystyk w obszarze poszczególnych odcinków granicy wewnętrznej, prezentując jedynie dane dotyczące całej granicy wewnętrznej. Z punktu widzenia analiz kryminologicznych jest to błędne postępowanie, gdyż nie pozwala na zweryfikowanie skali i dynamiki przestępczości na granicy polsko-litewskiej. Z informacji uzyskanych od funkcjonariuszy Straży Granicznej wynika, iż z momentem zniesienia kontroli granicznych na granicy z Litwą powstał swoisty „korytarz przestępczości”. Sprawcy, co jest naturalne, wykorzystują go zarówno do przemytu towarów, jak i przerzutu migrantów. Świadczą o tym częste doniesienia newslettera Straży Granicznej – nie ma tygodnia bez informacji o zatrzymaniu grupy nielegalnych migrantów, którzy przekroczyli ten odcinek granicy.

Podobnie Służba Celna donosi o rekordowych zatrzymaniach towaru na tym odcinku granicy. Wykrywanie przestępczości w tym miejscu stało się bardzo trudne, gdyż w miejsce regularnych kontroli granicznych i celnych wykonywane są jedynie wrywkowe kontrole typowane na podstawie analizy ryzyka. Te czynniki sprawiły, iż przez terytorium Litwy prowadzą aktualnie szlaki przemytnicze i przerzutowe, które wcześniej prowadziły do Polski przez terytorium Białorusi. Ponadto, jak donoszą służby, przemyt dokonywany przez ten odcinek granicy utracił swój detaliczny charakter („mrówczany”) na rzecz przemytu towarów, głównie tytoniu, w ilościach hurtowych⁴⁹.

⁴⁸ Takie wnioski potwierdzają funkcjonariusze Straży Granicznej.

⁴⁹ Przykładem może być informacja z marca 2015 r., kiedy to funkcjonariusze Służby Celnej z Budziska (granica z Litwą) zatrzymali do kontroli polską ciężarówkę. Z dokumentów przedstawionych przez białoruskiego kierowcę wynikało, że w naczepie przewożone jest z Rosji do Polski żelbetowe przęsło mostu. Po dokładnym sprawdzeniu przewożonego towaru w osłoniętych styropianem i drewnianymi płytami otworach żelbetowego przęsła funkcjonariusze Służby Celnej znaleźli ponad 185 tys. paczek białoruskich papierosów. Szacunkowa wartość rynkowa zatrzymanej kontrabandy to ponad 2 mln zł. http://www.bialystok.scelna.gov.pl/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/OtV4/content/kontrabanda-w-zelbetowym-przesle-mostu;jsessionid=412BE0801C164C6A2310B95FB3FF1AD2?_101_INSTANCE_OtV4_redirect=http%3A%2F%2Fwww.bialystok.scelna.gov.pl%2Fstart%3Bjsessionid%3D2E4B66047503BFEBF523A7377B5C8ABF%3Fp_id%3D101_INSTAN

Poza tym funkcjonowanie szlaku przemytniczego przez terytorium Litwy jest możliwe z uwagi na to, że granice państw byłego ZSRR nadal są nieszczelne. Mimo że granica litewsko-białoruska stanowi zewnętrzną granicę UE i strefy Schengen, nie jest ona dostatecznie chroniona. Przykładowo, granica ta nie jest od strony białoruskiej tak szczerlnie zabezpieczona fizycznie, jak jest chroniona granica polsko-białoruska⁵⁰. Wpływ na tę sytuację ma również polityka władz Białorusi, np. według doniesień Agencji Frontex w 2012 r. nastąpiło zmniejszenie skuteczności ścigania nielegalnej migracji na Białorusi. Białoruskie służby skupiały się głównie na tych, którzy na Białoruś przyjeżdżali, a nie na tych, którzy Białoruś opuszczali⁵¹. Skutkowało to wzrostem liczby zatrzymanych nielegalnych migrantów przez polską Straż Graniczną na odcinku granicy z Białorusią, jak również na odcinku granicy litewsko-białoruskiej⁵². Ponadto, jak już wcześniej wskazywano, istotnym czynnikiem wpływającym na wyżej opisaną sytuację jest społeczne przyzwolenie na korupcję w tych państwach.

IV. WNIOSKI

Wschodnia granica Polski jest odcinkiem zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, stanowiąc przez to granicę pomiędzy wschodem a zachodem Europy. Zagrożeniem jej bezpieczeństwa jest głównie przestępczość przemytnicza, natomiast w mniejszej skali nielegalna migracja. Ten odcinek granicy stanowi swoisty bufor przede wszystkim dla nielegalnych produktów tytoniowych i spirytusowych, wprowadzanych tą drogą do Europy Zachodniej, ale również dla osób, które w sposób niezgodny z prawem chcą przedostać się do UE.

Istotnymi czynnikami warunkującymi skalę i dynamikę przestępczości transgranicznej na tym odcinku, obok ekonomicznych, są czynniki polityczne. Głównie należy wskazać decyzje UE i państw członkowskich w odniesieniu do państw byłego ZSRR mające wpływ na przemieszczanie się ludności. Rozszerzenie strefy Schengen w 2007 r. m.in. o Polskę, Czechy, Słowację i Litwę spowodowało wzrost przestępczości na wschodnim odcinku granicy Polski, jak również wpłynęło na utrudnienie jej wykrywania na odcinkach granicy wewnętrznej. Przykładem jest wykorzystywany przez sprawców „korytarz przestępczości”, jaki tworzy na wschodniej granicy Polski odcinek granicy wewnętrznej z Litwą.

Kolejne decyzje polityczne to wprowadzenie małego ruchu granicznego, najpierw z Ukrainą, a potem z Rosją, co również wpłynęło na wzrost przestępczości, ale głównie przemytniczej. Konsekwencją wprowadzenia ułatwień w przekraczaniu granic między państwami, w tym przypadku między UE a państwami trzecimi, było zwiększenie

CE_6kPM%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_count%3D2, 21 VIII 2015.

⁵⁰ Por.: D. Gałek, *Migracje legalne i nielegalne...*, s. 73.

⁵¹ *Mniej szczelna granica polsko-białoruska*, „Biuletyn Migracyjny” 2012, nr 36, s. 1.

⁵² Frontex, *Annual Risk Analysis 2013*, s. 20.

ruchu granicznego. Negatywną konsekwencją było zatem zwiększenie przestępczości przemytniczej na granicy polsko-ukraińskiej oraz polsko-rosyjskiej.

Przeprowadzona analiza struktury przestępczości na wschodniej granicy Polski prowadzi do wniosku, że jej skala i dynamika jest ściśle uwarunkowana decyzjami politycznymi dotyczącymi zasad przekraczania granic oraz czynnikami ekonomicznymi w postaci różnic w cenach towarów akcyzowych. Nie bez znaczenia były także zmiany polityczne zachodzące w państwach ościennych czy dalej położonych byłych republikach radzieckich, jak również konflikty warunkujące wzrost nielegalnej migracji do Polski lub przez jej terytorium (pomarańczowa rewolucja na Ukrainie czy konflikt rosyjsko-gruziński).

Wschodnia granica Polski od kilku lat stanowi granicę między wschodem i zachodem Europy. Do tego stabilna sytuacja polityczna i gospodarcza Polski sprawia, że przez jej terytorium prowadzą szlaki nielegalnej migracji i stale istnieje zagrożenie bezpieczeństwa granicy pod tym względem, o czym świadczą zaprezentowane dane dotyczące przekraczania granicy państwa wbrew przepisom, a także dane dotyczące presji migracyjnej.

Negatywne zjawiska, prezentowane w niniejszym opracowaniu, ściśle związane z funkcjonowaniem wschodniej granicy Polski, wymagają stałego monitorowania z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, ale także bezpieczeństwa Europy.

Tabela 2. Struktura przestępczości (osoby podejrzane) na wschodniej granicy Polski w latach 2006-2013

Kwalifikacja prawna	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy
Art. 264 § 2 kk – przekroczenie granicy wbrew przepisom przy użyciu przemocy	1049	1004	739	734	584	561	396	375	351	338	323	317	633	620	410	399
Art. 264 § 3 kk – organizowanie przekroczenia granicy wbrew przepisom (w tym art. 264 § 3 kk i art. 258 kk)	131	74	50	30	54	31	65	7	40	22	4	4	4	4	20	8
Art. 264a kk – ulatwienie innej osobie pobytu na terenie RP	2	0	15	6	10	3	30	3	5	4	1	1	55	1	1	0
Art. 18 § 3 kk w zw. z art. 264 kk – udzielanie pomocy w przekraczaniu granicy wbrew przepisom	4	4	3	2	8	5	5	2	9	2						
Art. 270 kk – fałszerstwo dokumentu lub używanie takiego dokumentu	378	353	302	292	457	449	491	482	699	697	553	551	803	770	547	536
Art. 271-273 kk – poświadczenie nieprawdy w dokumencie, wyłudzenie takiego poświadczenia	12	6	1	0	47	41	93	90	231	231	151	151	35	28	0	0
Art. 275 kk – posługiwanie się dokumentem innej osoby	21	16	5	4	11	9	10	10			4	4	2	2	0	0

Kwalifikacja prawna	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy	Ogółem	w tym cudzoziemcy
Inne przestępstwa	99	48	66	39	57	26	41	17	22	11	175	19	66	52	15	5
Razem	3801	2286	3743	1937	3122	1590	2984	1705	3133	2002	2627	1661	3108	2201	2537	1730

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Adamski A., *Interpretacja statystyk przestępczości w kryminologii*, „Przegląd Policyjny” 1992, nr 2-3.
- Błachut J., *Przestępczość w Polsce w latach 1986-1995 w świetle danych statystyk policyjnych*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 3.
- Brunarska Z., *Ukraińscy migranci w Polsce: sytuacja obecna*, [w:] *Migracje obywateli Ukrainy do Polski w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego. Stan obecny, polityka, transfery pieniężne*, red. Z. Brunarska, M. Gotte, M. Lesińska, Warszawa 2012, *CMR Working Papers*, nr 60 (118).
- Dubaj S., *Polityka imigracyjna Unii Europejskiej i Polski wobec Ukrainy – wyzwania dla polskiej Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy*, [w:] *Układ z Schengen. Szanse i zagrożenia dla transgranicznej współpracy Polski i Ukrainy*, red. A. Kuś, T. Sieniow, Lublin 2007.
- Dubaj S., *Uproszczenia w przekraczaniu granic – mały ruch graniczny*, [w:] *Transgraniczny przepływ towarów i osób w Unii Europejskiej*, red. A. Kuś, M. Kowerski, Lublin–Zamość 2011.
- Frontex, *Annual Risk Analysis 2013*, Warsaw 2013.
- Frontex, *Annual Risk Analysis 2014*, Warsaw 2014.
- Frontex, *Eastern European Borders Annual Risk Analysis 2013*, Warsaw 2013.
- Frontex, *Eastern European Borders Annual Risk Analysis 2014*, Warsaw 2014.
- Gałek D., *Migracje legalne i nielegalne na wschodniej granicy RP*, [w:] *Wschodnia granica RP ze wewnętrzną granicą Unii Europejskiej*, red. J. Białocerkiewicz, Kętrzyn 2001.
- Głąbicka K., *Przerzut migrantów do lub przez terytorium Polski*, Warszawa 1999, *Prace Migracyjne*, nr 22.
- Głąbicka K., Halik T., Sawicka A., *Studia nad przerzutem migrantów*, Warszawa 1999, *Prace Migracyjne*, nr 23.
- Iwaszkiewicz O., *Problem przestępczości na pograniczu polsko-niemieckim przed i po wejściu do strefy Schengen*, [w:] *Pogranicze polsko-niemieckie na tle granic i pograniczy europejskich*, red. J. Jańczak, M. Musiał-Karg, L. Wojnicz, Poznań 2010.
- Laskowska K., *Przestępczość związana z nielegalną migracją w kontekście przemian zjawiska prawa*, [w:] *Przyjazna granica niezbędnym elementem wzmacniania stosunków społeczeństwa Polski i Rosji*, red. M. Zdanowicz, Białystok 2011, *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 9.
- Ministerstwo Finansów, *Co zmienił mały ruch graniczny? Podsumowanie 1. Roku funkcjonowania bezwizowego ruchu na granicy polsko-rosyjskiej*, 26 VII 2013, [online] http://www.mf.gov.pl/ru/sluzba-celna/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/2UW1/content/co-zmienił-mały-ruch-graniczny-podsumowanie-1-roku-funkcjonowania-bezwizowego-ruchu-na-granicy-polsko-rosyjskiej/pop_up;jsessionid=430FB0CA89EDD8BEC3320FEDB0EB3E55?_101_INSTANCE_2UW1_viewMode=print.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Polityki Migracyjnej, *Polityka Migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, Warszawa 2011.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce 2013*, Warszawa 2014.
- Mniej szczylna granica polsko-białoruska*, „Biuletyn Migracyjny” 2012, nr 36.

- Perkowska M., *Criminological Aspects of Local Border Traffic on the Polish Section of European Union's External Border*, [w:] *Local Border Traffic on the Polish Section of European Union's External Border*, red. M. Zdanowicz, Warsaw–Białystok 2014.
- Perkowska M., *Prawne i kryminologiczne aspekty abolicji dla cudzoziemców*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 4.
- Perkowska M., *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, Warszawa 2013, *Monografie Prawnicze*. „PISM Policy Paper” 2013, nr 29 (77): *Mały ruch graniczny między obwodem kaliningradzkim a Polską – wyzwania, szanse i zagrożenia*.
- Pływaczewski W., *Zorganizowane kradzieże i przemyt samochodów zagrożeniem dla europejskiego systemu bezpieczeństwa*, „Przegląd Policyjny” 1996, nr 2.
- Pogoda M., *Straż Graniczna w procesie dostosowania do wymogów Unii Europejskiej i strefy Schengen*, [w:] *Wpływ acquis communautaire i acquis Schengen na prawo polskie. Doświadczenia i perspektywy, t. 1: 10 lat Polski w Unii Europejskiej, t. 2: 15 lat acquis Schengen w prawie Unii Europejskiej*, red. A. Kuś, A. Szachoń-Pszenny, Lublin 2014.
- Pracki H., *Problematyka przestępczości transgranicznej i jej zwalczanie*, [w:] *Przestępczość przygraniczna, t. 1: Relacje praktyków*, red. A. Szwarc, G. Wolf, Słubice 2001, *Wissenschaftliche Reihe – Collegium Polonicum*, 5.
- Suduł R., *Definicje i uwarunkowania nielegalnej migracji*, [w:] *Agencja Frontex w strefie Schengen. 10 lat doświadczeń*, red. A. Kuś, A. Kosińska, A. Szachoń-Pszenny, Lublin 2015.
- Szachoń-Pszenny A., *Acquis Schengen a granice wewnętrzne i zewnętrzne w Unii Europejskiej*, Poznań 2011.
- Szachoń-Pszenny A., *Uruchomienie Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji w 2013 r. jako wzmocnienie bezpieczeństwa swobodnego przepływu osób i towarów*, „Monitor Prawa Celnego i Podatkowego” 2013, nr 5.
- Szymanek J., *Przestępczość graniczna. Ocena i zagrożenia*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2006, t. 3.
- Szymanowski T., *Przestępczość i polityka karna w Polsce w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Warszawa 2012, *Monografie Lex*.

Dr Magdalena PERKOWSKA – adiunkt z Zakładzie Prawa Karnego i Kryminologii, Katedra Prawa Karnego, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, stypendystka Wydziału Prawa Uniwersytetu w Bernie (Szwajcaria, 2009). Specjalizuje się w zagadnieniach związanych z przestępczością cudzoziemców, przestępczością transgraniczną, a także przestępczością zorganizowaną oraz szwajcarskim prawem karnym. Jest autorką kilkudziesięciu publikacji naukowych z tego zakresu. W 2014 r. uzyskała stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnego młodego naukowca.